

TAMMI

Ulla Janhonen

SIRKKA TURKKA

TÄHTI KUUTTOMASSA YÖSSÄ

Ulla Janhonen

SIRKKA
TURKKA

TÄHTI KUUTTOMASSA YÖSSÄ

TAMMI
HELSINKI

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö (Jokes), WSOY:n kirjallisuussäätiö ja Suomen tietokirjailijat.

© Ulla Janhonen ja Tammi 2024

Kuvaliitteen kuvat:
Sirkka Turkan kotialbumista, ellei kuvan yhteydessä muuta mainita

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-04-5687-0

Painettu EU:ssa

Sisällys

Lukijalle.....	7
Lohja 13. marraskuuta 2021	13
Surun runot, potkua odotellessa 2004–2010.....	16
Lehmän kylki ja hevosen maha 1939–1953.....	21
Hirviniemi, työleiri, paratiisi 1948–2022	32
Munkkiniemi, Saima ja Franssu 1953–1960	39
Opiskelijaelämää, Kari, isän kuolema 1961–1968	61
Ypäjälle nuorten joukkoon 1968–1970	79
Runot Parnassossa, Matti ja Viski 1970–1972	89
Runoilijaksi 1973–1975	104
Oriveden Opisto, ystävyyttä, rakkautta 1976–2014	118
Kirjoitusjumi, äiti kuolee 1977–1981.....	134
Äitiä yhä ikävä 1982–1984.....	154
Halikko, Liisa, Honkolan kartano, Viski kuolee 1983–1986 ..	175
Finlandia-palkinto, romanssi ja Volvo 1986–1989.....	192
Lohja–Iowa–Munkkiniemi 1990–1992	213
Sielun veli Israelissa, maagiset pihdit Kuhmossa 1993–2014 ..	229
Syöpä vie Liisan, murhe saapuu 1996–2003.....	246
Kannustava, sydämellinen Sirkka 2004–2015.....	261
Berliini tuo ilon, viimeiset runot 2010–2014.....	276
Kerran vielä juhlistuna, terveys romahtaa 2016–2021.....	283
Äiti ja tytär 1939–2021	292
Kiitokset	301
Lähteet	303
Henkilöhakemisto	311

Lukijalle

Jälkeenjääneet paperit ja mustat laatikot

En koskaan tavannut Sirkka Turkkaa. Hän oli tuttu vain lehtien sivuilta, ruutupaita, lököttävät housut, savuava tupakka ja vähän surumielinen hymy. Kun hän kuoli 23. päivä lokakuuta vuonna 2021, aloin lukea uudelleen hänen runojaan, joihin olin ihastunut jo nuorena.

Äitini kuoli kaksi päivää myöhemmin, Sirkka Turkan runot surusta ja kaipuusta lohduttivat lempeästi. Hän näki traagisuudessakin koomisuutta sortumatta karkeuksiin. Sirkka Turkan runot ovat vallattomia, oikukkaita ja viisaita. Hän oli sanavelho, joka ymmärsi eläimiä, luontoa, elämän haavoja, mutta osasi ottaa myös ilon irti.

Monet, lahjakkaimmatkin, häviävät täältä hiljaisesti ja huomaamatta. Kohta heitä ei muista kukaan. Sirkka Turka jätti jälkeensä runot, mutta millaisen elämän hän eli? Millainen oli ihminen, joka kirjoitti omaperäisiä, vinksahaneita runoja? Kuka oli tuo kirjallisuuden Finlandialla palkittu Sirkka Turkka?

Kiinnostavia kysymyksiä oli niin paljon, että otin yhteyttä Sirkka Turkan perikuntaan. Koska olen ammatiltani toimittaja, suunnittelin kirjoittavani hänestä lehtijutun

ja etsiväni vastauksia kysymyksiin. Kävi ilmi, että hänen mökkinsä Mustiolla ja asuntonsa Lohjalla olivat hämmästykseni vielä tyhjentämättä. Pääsin perikunnan kanssa tyhjennystalkoisiin. Löytyi kirjeitä, kortteja, muistiinpanoja, runojen oikovedoksia, osoitekirja, valokuvia ja puoliksi kirjoitettu nuoruuden päiväkirja, koulu- ja työtodistuksia. Papereita lojui siellä täällä, ne eivät olleet odotamassa järjestyksessä, koska Sirkka Turkka ei todellakaan ollut järjestelmällinen Excel-taulukkoihminen.

Papereita kertyi muovikassillisia. Mökiltä kerätyt paperit haisivat homeelle, niiden välissä oli hiirenpapanoita, koiran karvoja, kahvitahroja. Olin myös erottavinani hie-noisen tupakan, pilliklubin tuoksun. Perikunta antoi luvan tuoda paperit kotiini tutkittavakseni, ehkä niistä löytyisi jutun juurta. Sen jälkeen veisin paperit Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraan.

Kun sitten istuin kotonani Sirkka Turkan jälkeensä jättämien papereiden keskellä, olin kauhuissani. Onko minulla oikeutta tunkeutua tuntemattoman ihmisen elämään? Varsinkin kun kysymyksessä oli Sirkka Turkka, joka oli ollut tarkka yksityisyydestään. Hän avautui vain harvoille ja silloinkin hän kertoi vain joitakin osia elämästään. Hän antoi itsestään yhden palan yhdelle, toisen palan toiselle.

Perikunta ja sukulaiset vakuuttivat, että Sirkka oli jättänyt paperit, jotta joku ne löytäisi. Sirkkaa ei häittäisi, jos innostuisin kirjoittamaan hänen elämästään. Ilmeni, että hän oli myös hävittänyt papereitaan. Oli asioita, jotka hän halusi pitää vain itsellään.

Perikunnan rohkaisemana kävin ostamassa Ikeasta 12 mustaa pahvilaatikkoa, joihin lajittelin paperit ja valokuvat.

Mustat laatikot täyttivät pienen työhuoneeni. Viikkojen kuluessa voimakkain homeen haju alkoi haihtua, mutta se tuntui vielä nenässäni kuin muistutuksena, että työ odottaa.

Olin epävarma, saisinko papereista mitään irti, ja mietin, että vien ne sittenkin suoraan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraan ja unohdan saman tien. Seura oli kuitenkin remontissa koko syksyn 2022 eikä ottanut vastaan aineistoja. Olisin siis joka tapauksessa mustien laatikoiden ympäröimänä seuraavan puolen vuoden ajan. Sirkka piti otteessaan.

Aloin availa laatikoita ja tutkia papereita tarkemmin. Eksyin heti. Laatikoista löytyi salanimillä kirjoitettuja kirjeitä. Kuka on kuka? Sirkka oli ollut ovela. Hän oli jättänyt jälkeensä tiedonmurusten lisäksi paljon vihjeitä. Perikunnan Miss Marple auttoi parhaansa mukaan minua rouva Etsivää seuraamaan vihjeitä, jotka johtaisivat tiedon äärelle. Tässä vaiheessa aloin kypsytellä ajatusta kirjasta.

Täydensin tiedonmurusiani Sirkka Turkan tunteneiden ihmisten haastatteluilla. Jäljellä ei ole enää montakaan, jotka olisivat muistaneet, millainen Sirkka oli lapsena, sillä hän ei elänyt sisarusten kanssa, Sirkka oli ainut lapsi. Kouluvuosilta löytyi enemmän tietoa. Aikuisena hänellä oli pitkäaikainen kumppani, joka oli jo kuollut. Sirkka Turkalla ei ollut lapsia. Hänellä oli ystäviä ja tuttavvia, joista jokainen muisti jonkin puolen Sirkasta.

Luin Sirkka Turkasta tehtyjä lehtijuttuja ja kuuntelin radio-ohjelmia. Niitä löytyi yllättävän paljon, vaikka hänellä oli maine, että hän antoi harvoin haastatteluja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa Turkasta on kaksi äänitettä. Toinen on marraskuulta 1986, jolloin Helsingin

yliopiston kirjallisuustieteen laitos järjesti Lyriikan päivät. Sirkka Turkka oli monen muun runoilijan kanssa kertomassa tapahtumassa runoistaan. Toinen on vuodelta 2000, silloin Suomen Kirjailijaliitto järjesti Helsingin yliopistossa Studia Litteraria -luentosarjan *Miten kirjani ovat syntyneet*. Kirjallisuudentutkija Ritva Haavikko toimitti luennoista samannimisen teoksen, joka on sarjan neljäs osa.

Mitä syvemmälle pääsin Sirkkan elämään, sitä selvemmin ymmärsin, että hän kertoi runoissaan elämästään. Runot olivat hänen päiväkirjansa. Hän kirjoitti, mitä hänelle oli tapahtunut, mitä hän oli nähnyt tai kuullut. Konkreettiset kokemukset hän yhdisti johonkin suurempaan teemaan, kuten kaipaukseen, rakkauteen tai suruun, omaan perusmelodiaansa. Runous ei ole pääasia, vaan sivutuote kaikesta siitä, mitä on elänyt, hän painotti usein.

Halusin kirjoittaa tämän kirjan, jotteivat Sirkkan runot unohtuisi ja parhaassa tapauksessa hän saisi uusia lukijoita. Kirja kertoo myös etsimisestä. Siitä, miten sivupolut johdattavat päätielle. Sirkka Turkka löysi monien sivupolkujen jälkeen runouden moottoritien, jolla hän hurjasteli vimmaisesti sivuilleen katsomatta. Hänestä tuli suomalaisen runouden tähti, joka valaisee taivaan kuuttomassa yössä. Kuuttomana, pilvettömänä yönä tähdet näkyvät selvinä ja kirkkaina.

Kirjaa kirjoittaessani sukelsin hetkeksi myös nuoruuteeni. Kesällä 1974, eräänä aurinkoisena päivänä, ostin litteän, pehmeäkantisen runokirjan, joka tuntui hyvältä kädessäni jo pelkkänä esineenä. Kirja on minulla vieläkin, kannen kuvasta en saa enää selvää. Se on kahvi- ja punaviinitahrojen peittämä, kanteen olen töhertänyt epä määräisiä kuvioita, kirja on näköjään inspiroinut myös

piirtämään. Kirja on Sirkka Turkan esikoinen *Huone avaruudessa*, jonka hän julkaisi syksyllä 1973.

Kun aloin lukea runoja tuona aurinkoisena kesäpäivänä, ne veivät mennessään. En ollut harjaantunut runojen lukija enkä ole vielä. Olen vain innokas lukija, joka on kiinnostunut monenlaisesta kirjallisuudesta, runoistakin. Sirkka Turkan esikoisrunot olivat ymmärrettäviä, konkreettisia. Hän kertoi maailmasta jonka tunsin, hänen äänensä oli erottuva, rento, yllättävä, hauskakin. Runo nuoresta lihavasta miehestä, joka myy kesäisin viinaa Alkossa, talvisin ryyppää ja on mukana poliittisessa yhdistyksessä, hymyilytti. Tunsiko Sirkka Turkkakin tämän miehen?

Mitäs muuta lihava nuori mies
kuin opiskelee lukukaudesta toiseen.
Kesäisin myy viinaa Alkossa,
                    talvisin ryyppää ja on
mukana poliittisessa yhdistyksessä.
Iltaisin kokouksen jälkeen
                    menee tyttöystävän vuokra-asuntoon.
                    Maistelevat.

Juoksevat pöydän ympäri. Ei tavoita. Juo
pullon suusta. Juoksee.

Juo suusta.

Tuntee pahoinvoinnin. Tunkeutuu vessaan eikä välitä
sieltä pois. Istuu pytyn kannella.

Avaa salkun ja alkaa lukea pöytäkirjaa.

Tyttö lyö naulaa seinään ja

hyräilee. Vuokraemäntä, emigrantti, kiroilee
                    saksaksi.

Huone avaruudessa, 1973

Vuosia myöhemmin ymmärsin, että esikoisrunokokoelma oli vain kalpea lupaus siitä, mihin Sirkka Turkka vielä päätyisi aistivoimaisissa runoissaan.

Ellei ensimmäinen kohtaamiseni Sirkka Turkan runojen kanssa olisi ollut onnistunut, tuskin olisin lukenut hänen seuraavia runokirjojaan enkä olisi innostunut kirjoittamaan hänestä kirjaa. Koskaan ei tiedä, millaisiin seikkailuihin pääsee, kun hankkii itselleen runokirjan. Kun alkaa lukea Sirkka Turkan runoja, ei voi tietää, mihin päätyy. Sirkka osaa yllättää.

Kutsun Sirkka Turkkaa kirjassa etunimellä. Myös hänen ystävänsä kulkevat etunimillä, kun he kertovat Sirkasta. Kun on kyse virallisimmista yhteyksistä, käytetään sukunimiä.

Kirjassa on lainauksia kirjeistä, joista olen korjannut kirjoitusvirheitä. Samoin olen toiminut Sirkan päiväkirjamerkinnöissä, sisältöön puuttumatta.

Kun olin lajitellut paperit mustiin laatikoihin, mietin, mitä Sirkka tästä sanoisi. Perikunnalta tuli vastaus.

”Oho, olet sitten laatikoinut koko mun elämän. Hienot laatikot.”

Lohja

13. MARRASKUUTA 2021

Hautajaispäivänä koira kiertää kirkon

Koska vainaja oli ollut koiraihminen, arkun kumpaankin kylkeen oli maalattu rottweilerien kuvat. Hän oli omistanut kolme rottweileria, Barumin, Candyn ja Iran. Ennen niitä hänellä oli ollut sekarotuinen, pystykorvaa muistuttava Viski. Lapsena hänen kaverinsa oli Master, mäyräkoira. Hän kutsui koiriaan sielunveljikseen.

Hautajaispäivänä nähtiin vielä yhden koiran kiertävän kirkkoa, tosin omistajansa kanssa. Se oli Lola, espanjanvesikoira, vainajan viimeinen koiraystävä. Se oli käynyt säännöllisesti tervehtimässä nyt arkussa makaavaa vainajaa, joka oli joutunut sairauden vuoksi luopumaan omasta koirastaan.

Sirkka oli usein sanonut, että hän tulee paremmin toimeen eläinten kuin ihmisten kanssa, mutta kyllä hän ihmisistäkin piti, välillä intohimoisesti.

Lohjan Pyhän Laurin kirkkoon oli marraskuisena iltapäivänä kerääntynyt läheisten joukko. Osallistujia oli viitisentoista, sukua, muutama ystävä ja naapureita. Sirkan toive oli ollut, että saattojoukko on pieni.

Alkusoittona T. Albinonin *Adagio*, sitten virsi 517, säkeistöt 1 ja 4. Siunaus, laulu *Ota hänet vastaan*, rukoukset, virsi 548, loppusoittona J. S. Bachin *Air*.

Muistotilaisuus järjestettiin kirkon vieressä sijaitsevassa ravintolassa. Siellä muisteltiin raisua poikatyttöä, villiä seikkailijaa. Oli se varsinainen huimapää. Ei mikään ihme, että hänestä tuli mikä tuli. Hän oli suvun boheemi, ystävänä omanlaisensa, naapurina originelli ja runoilijana hurja sanataituri.

Sirkka oli miettinyt eläessään paljon kuolemaa ja kirjoittanut siitä. Jälkeen jättämiensä papereiden joukosta löytyi rypistynyt lappu. Sen hän oli kirjoittanut kesämökillään Hirviniemessä, elämänsä rakkaimmassa paikassa. Päivämäärää kirjoituksessa ei ole.

”Ajoittain ei olemassaoloani edes huomaa, ajoittain se ei jää epäselväksi edes Etelä-Suomessa.

Istun puuvajan kynnyksellä ja kaivan kynsilläni hautaa kuolleelle tupakalle.

Ympäriämme keinuu puiden ja voikukkien kultainen sauhu.

Keinuu uhkaava metsäpalovaroitus, kulovaroituksesta nyt puhumattakaan.

Enemmittä puheitta ovat sukuhautojemme rivit siirtyneet seurakunnan hoitoon,

Herran haltuun.

Minä maksan osuuteni ja äitini, pienen Elsa Mirjamin, siellä on nyt Mirjamin kukka.

Katson kuoppaa edessäni, peitän natsan sinne. Jotakin vetää kuoppaa kohti, kohti tummaa maata. Siellä minua ainakin odotetaan.

Mitä sitten. Kiveen on jätetty kohta. Siihen hakataan etunimeni ja ne pakolliset vuodet. Sinne minä menen.”

Sirkka Annikki Turkka 2. helmikuuta 1939–23. lokakuuta 2021.

Runoilija Sirkka Turkan uurna laskettiin joulukuussa 2021 Hyvinkäälle Rautatienrakentajien hautausmaalle äitinsä Elsa Turkan viereen.

Surun runot, potkua odotellessa

2004–2010

”Tämä on auto, mä olin ajatellut, että tuut jollakin kosilolla”

Sirkka Turkka saapui hämyisään ravintolaan oma CD-levy mukanaan, ravintola tarjosi soittimen, sillä hän oli vakioasiakas. Sirkka soitatti Kassu Halosen säveltämiä iskelmiä, koska Kassu oli niin pirun hyvä. Ikivihreitä tuli perä perään, Kirkan esittämä *Surun pyyhit silmistäin*, ja Irwinin *Rentun ruusu*. *Surun pyyhit silmistäin* oli niistä paras. Se soi monta kertaa.

Kustannustoimittaja Irina Björkman oli tullut tapamaan Sirkkaa Lohjalle, koska seuraava runokirja ilmestyisi syksyllä 2004. Sirkka oli tapansa mukaan lähettänyt kustantamoon runoja kaksi tai korkeintaan neljä kerrallaan. Ne oli lähetetty postissa, koska Sirkka kirjoitti runonsa paperille kirjoituskoneella. Hän ei omistanut tietokonetta. Sirkka vierasti tekniikkaa. Kännykän hän suostui ottamaan, kun sukulaiset hankkivat sen hänelle väkisin, koska hän vietti pitkiä aikoja yksin mökillään.

Sirkan kustantaja Hannu Harju otti runot vastaan ja piti niitä tallessa kuin perintökalleuksia. Ne olivat ainoita

kirjoitettuja kappaleita, koska Sirkka ei ottanut kopioita runoistaan. Jokainen runo tuntui Hannu Harjusta samaan aikaan painavalta kuin kivilaatta ja kevyeltä kuin höyhen. Hän ihmetteli niiden voimaa, valmiutta ja kirkkautta. Sirkan mielestä kokoelmaan riitti noin 40 runoa, joista kymmenen piti olla erinomaisia, muiden välttämättä ei.

Ravintolassa Lohjalla Irina ja Sirkka mieltivät runojen järjestystä, *Surun pyyhit silmistäin* soi taustalla. Joitakin runoja piti myös editoida. Se kävi Sirkan kanssa mutkattomasti, sillä hänellä oli selvä näkemys kirjoittamisestaan.

Runoteoksen nimeksi tuli *Niin kovaa se tuuli löi*. Kirjan teemoja ovat kuolema, suru, kaipaaminen. Sirkan pitkäaikainen ystävä, kumppani ja rakastettu oli kuollut muutama vuosi aiemmin. Menettämisen tunnot näkyivät runoissa, myös eläinystävän kuolema oli murheen paikka. Sirkka ehdotti kirjan kanteen ristiinnaulittua rottweileria. Kustantamossa ei ideasta innostuttu, mutta kanteen suunniteltiin hilitymppi kuva rottweilerista, mikä sopi Sirkallekin.

Kirja oli ansiokas, se valittiin vuoden 2005 yhdeksi Runeberg-palkintoehdokkaaksi. Vuosi oli Runebergin juhlavuosi, Johan Ludvigin syntymästä oli kulunut 200 vuotta. Irina ehdotti, että hän kävisi hakemassa Sirkan Lohjalta Porvooseen, jossa palkintoehdokkaista juhlistettiin. Sirkka kiukutteli, koska hän oli ajatellut ajaa Porvooseen taksilla, ja ihmetteli, että olivatko Kustannusosakeyhtiö Tammen rahat loppuneet. Sirkka ajeli usein taksilla, varsinkin jos kustantaja maksoi. Pirssi hakee, hän huudahteli naapureille odottaessaan kotinsa pihalla taksia.

Kun Irina kaarsi Sirkan rivitalon pihaan Toyotallaan, Sirkka olikin tyytyväinen. ”Tämä on ihan auto, mä olin

ajatellut, että tuut jollain kosilolla, josta on ikkunat lyöty paskaksi”, Sirkka kehui Irinan autoa. Hän itse oli ylpeä Volvo Amazon Sportin omistaja.

Juhlissa Porvoossa oli iloinen tunnelma: kahvia, torttuja, kuohuviiniä. Runebergien koti oli kunnostettu ja avattu edellisenä vuonna. Muita ehdokkaita olivat Pirjo Hassinen, Riina Katajavuori, Kai Nieminen, Laura Ruohonen, Ilpo Tiihonen, Robert Åsbacka ja Zinaida Lindén, joka sai palkinnon romaanillaan *Ennen maanjäristystä*.

Sirkka seisoj juhlapuheen aikana sängyn vieressä, siinä Runeberg oli maannut viimeiset aikansa halvaantuneena. Sirkka muisteli Särö-lehden haastattelussa vuosia myöhemmin, ettei hän pystynyt ajattelemaan mitään muuta kuin sängyssä kuolemaa tekevää runoilijaa.

Tulomatka Porvoosta Lohjalle oli kaamea. Sirkkaa ärsytti, kun Irina otti kyytiin myös muita. Takapenkillä naiset nauroivat ja höpöttivät. Sirkkaa alkoi ottaa päähän naisten nauru. Hän ärähti, että olkaa hiljaa siellä takapenkillä. Nauru loppui, tunnelma lässähti.

Osa porukasta jäi pois Helsingin Käpylässä. Irina ja Sirkka jatkoivat matkaa Lohjalle, Sirkka oli ostanut Käpylän Alepasta kaljaa. Hän sihautteli kaljapulloja auki, poltti tupakkaa pää ulkona ikkunasta, huuteli ihmisille ja huomautteli heidän ajotaidoistaan.

Seuraavana aamuna Sirkka soitti Irinalle. Tsau ja moi! He puhuivat kaikesta muusta kuin automatkasta, mutta puhuivat pitkään ja hartaasti. Pitkä puhelu oli Sirkan tapa sovitella edellisillan tapahtumia. Kaikki oli taas hyvin.

Sirkka oli jo edellisen runokirjansa, *Tulin tumman metsän läpi*, jälkeen sanonut, että takki on tyhjä. Nyt hän

aikoisi pitää pitkän tauon. Sirkkan julkaisutahti oli ollut kohtuullisen tiivis, runokirja oli tullut joka toinen tai kolmas vuosi, kerran taukoa oli neljä vuotta. *Niin kovaa se tuuli löi* vei eniten aikaa, viisi vuotta. Se oli hänen kolmas-toista runokirjansa.

Oliko kaikki nyt sanottu? Oliko kaikki kirjoitettu? Hän oli kirjoittanut hyviä runokirjoja, miksi hän kirjoit-
taisi huonoja? Välitöihin hän ei suostu.

Hänen ensimmäinen kustannustoimittajansa oli Matti Suurpää. He pysyivät ystävinä Sirkkan kuolemaan saakka ja soittelivat usein toisilleen.

”Oletko runoja kirjoittanut?”

”No en.”

”No miltä tuntuu?”

”Mitäs tässä, teen muita töitä.”

Kun Sirkka täytti 70 vuotta vuonna 2009, Turun Sanomat haastatteli häntä. Oli kulunut viisi vuotta *Niin kovaa se tuuli löi* -kokoelman julkaisemisesta. Haastattelussa Sirkka antoi ymmärtää, ettei hän ole lopettanut runojen kirjoittamista. Hän kertoi kirjoittavansa sanoja lapuille ja aikoi ottaa ne käyttöön, kun aika on kypsä. Hyvä lause voi odottaa vuosia ennen kuin sille löytyy oikea paikka. Täytyy vain malttaa odottaa.

”Olen joka kirjan jälkeen sanonut, että se on viimeinen, mutta hissun kissun jälkeen tulee jakso, jolloin haluan kirjoittaa. Ja kun tunne tulee, se tykittää.”

Seuraavana vuonna Turun Sanomien haastattelussa todettiin, että Sirkka Turkan asema ei horju, vaikka uusia runoja ei ole ilmestynyt moneen vuoteen.

”Mä kirjoitan vain silloin kun teen kirjaa, väliaikoina en tee mitään”, Sirkka totesi haastattelussa.

Yleensä pari vuotta kestävä kirjoitusprosessin käynnistyminen vaati tietynlaisen potkun persuksiin. Nyt potkua ei ollut vähään aikaan tullut.

”En tiedä, onko tämä väliaikaa vai loppuaikaa. Sitä ei koskaan tiedä, näin se aina on ollut.”

Sirkka ei missään nimessä tuntenut olevansa syvänteessä vaan pikemminkin tyvenessä. Potkua ei enää tullut. *Niin kovaa se tuuli löi* jäi Sirkka Turkan viimeiseksi runokirjaksi.

Lehmän kylki ja hevosen maha

1939–1953

”Eläimistä huokuu sydänlämpö”

Sirkka oli vanhempiansa, majuri Josef Turkan, jota kutsuttiin Jobiksi, ja kanslisti Elsa Luokon, ainoa lapsi. Hän asui varhaisvuosinaan 1940-luvulla Tuusulassa, jossa hänen isänsä toimi Pohjois-Uudenmaan suojeluskuntapiirin aluepäällikkönä. Perhe asui liikemies Ilmari Helanderilta vuokraamassaan komeassa Fjällbon huvilassa Tuusulanjärven rannalla. Sirkka muisteli usein, että huvila oli ihana, suuri ja valkoinen. Se tuhoutui myöhemmin palossa vuonna 1981.

Sirkan jälkeensä jättämien papereiden joukossa on muistiinpano, johon hän oli luetteloinut sykähdyttävimmät muistonsa Tuusulasta. Ne ovat Tuusulanjärvi, kauppias Helander, haravoidut hiekkatiet, pöllöt puunoksilla, sarveiskudos vuohissa, lehmän kylki ja hevosen maha.

Lapsena hän kävi katsomassa kotinsa lähellä sijaitsevan Krapin tilan lehmiä ja hevosia. Hän istui nelivuotiaana hevoslaumassa tamman mahan alla ja vanhempanakin hän meni laitumelle makaamaan märehdivien lehmien viereen. Sirkka oli yksinäinen, sillä lähistöllä ei asunut muita lapsia.

Vanhemmat hankkivat hänelle mäyräkoiran, Masterin. Se helpotti yksinäisyyttä.

”Siitä vaiheesta alkoi liittymiseni enemmän muihin elollisiin kuin ihmisiin. Eläimet pehmentävät elämää. Niin kuin puut ja ruoho. Eläimissä on hyvyys. Niistä huokuu sydänlämpö”, Sirkka on muistellut lapsuuttaan *Miten kirjani ovat syntyneet 4* -teoksessa.

Suhdettaan eläimiin ja ihmisiin hän pohti myös Runouslehdessä vuonna 1983.

”Eläimet säteilevät omaa rauhaa kun ne elävät siinä omassa kosmoksessaan. Ne ovat aidosti sitä mitä ne ovat. Samoin kuin kasvitkin. Me olemme vain osa, yksi vähän vinksahantunut osa luontoa. Me olemme ehkä surullisin muoto siitä, koska tiedostamme jotain. Eikä sitä aina tiedä mitä nuo eläimetkin tietävät.”

”Kyllä minä ihmisistäkin tykkään, mutta nähtävästi josakin arassa iässä – tai ehkä alkuaankin – olen ollut yksinäinen lapsi. Riippuu ihmisistä, mutta kyllä minä ihmisten suhteen olen arempi, lopullista kontaktia on vaikea saada.”

Serkut, Leena Seppälä ja Anika Pohto-Annanpalo, viettivät kesiään Sirkkan seurana Tuusulassa tai Mustiolla Sirkkan perheen kesämökillä Hirviniemessä. Heistä on otettu kuva kesällä 1943 Tuusulassa. Mustavalkoisessa valokuvassa Sirkka seisoo serkkujensa välissä rusetti päässä. Hän on serkkujaan yli päätä pitempi, sillä hän oli heitä muutaman vuoden vanhempi. Siksi hän oli joukon pomo. Johtajana oleminen sopi Sirkalle, rohkeimmalle ja raisuimmalle.

Sirkka vei serkut villeihin leikkeihin. He menivät Tuusulassa ilman lupaa hyppimään naapurin pihalle ja tallasivat kasvimaata. Heidän piti pyytää anteeksi, mutta siihen

Kiehtova näkymä lukijoiden rakastaman runoilijan yksityiseen maailmaan

SIRKKA TURKAN (1939–2021) jäämistöstä löytyneiden kirjeiden ja päiväkirjan sekä hänet tunteneiden ihmisten muistojen kautta Ulla Janhonen vie lukijan matkalle kirjailijan harvinaislaatuiseen voimakkaiden runojen maailmaan ja arvoitukselliseen ihmiseen niiden takana sekä tämän mukanaan kantamaan lapsuuden salaisuuteen.

Sirkka Turkan esikoisrunokokoelma *Huone avaruudessa* ilmestyi 1973. Hän oli tuolloin 34-vuotias, töissä Helsingin huoltovirastossa ja menettänyt edellisvuonna traagisesti kihlattunsa. Hän oli myös hiljan ottanut luokseen sekarotuisen hylätyn koiran, Viskin.

Koirista ja hevosista tuli pysyviä vierailijoita hänen seuraaviin 12 runoteokseensa, joista *Tule takaisin, pikku Sheba* sai kirjallisuuden Finlandia-palkinnon vuonna 1986. Sirkka Turcka luotti eläimiin enemmän kuin ihmisiin. Nuorena hän rakasti miehiä, vanhempana naisia. Hän oli yhdessä hetkessä sydämellinen ja kannustava, toisessa kulmikas ja äksy. Herkkyytensä Turcka peitti rakentamansa kovan kuoren taakse.

9 789520 456870

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-5687-0